

LUCIAN BLAGA IN THE BESSARABIAN POETIC CONSCIOUSNESS

Igor Ursenco, PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: My communication aim at the way how in response to the official Soviet ideology the Lucian Blaga's creation becomes a kind of totem-intertextem. During the 60's and 70's, the Bessarabian poetry makes of the Romanian predecessor's Pantheism the very complementary ideology in which his archetypal symbols becoms true "semantic intertextual attractors": The Silence, The Old / Archaic Things, The Light, The Star, The Longing, The Zodiacal Signs, The Dusk, The Mystery, The Seed, The Blood, and The Four Stihiale Elements (The Dust, Fire, Air and Water), as revived Expressionism items.

Keywords: The Bessarabian poetry in the broader Romanian literary context, Lucian Blaga, semantical intertextuali attractors, Pantheism, resistance through culture

Închistată geopolitic și limitată la resurse lingvistice minime, lirica basarabeană în perioada ei sovietică ilustrează antologic resorturile textului general infinit^{*} ori a „scriiturii” în opoziție cu „scrierea”¹. Or, în cazul spațiului cultural dintre Nistru și Prut, radiografia celor „patru literaturi” în comunism (oportunistă, subversivă, disidentă, evazionistă și sau estetică²) propusă de criticul și istoricul literar orădean Ion Simuț devine monofuncțională, având în vedere că se instituie ca esență deplină a poetului orfic ce renunță benevol la *vederea* fiziologică în favoarea *viziunii*. Folclorul românesc și creația lui Eminescu se vor fi transformat într-un soi de motoare cu ardere internă, dar poate singurul Lucian Blaga va deveni o sursă *sui generis* frecventată din scoarță în scoarță de generațiile poetice alternante.

Înșuși „omul Blaga” va deveni la un moment dat totem-intertextemă³, situație inedită sugerată de poetul rus Fiodor Tiutcev într-un text datat cu 27 februarie 1869⁴:

Noi nu putem anticipa
Cum slova ne va ricoșa, —
Căci empatia ne e dată
Ca harul cel de prima dată.

* Roland Barthes vorbește despre „imposibilitatea de a trăi înafara textului infinit, fie că acest text este Proust, sau ziarul, sau ecranul televizorului: cartea face sensul, sensul face viața”, Barthes, Roland, *Texte (theorie du)* / Enciclopedia Universalis, vol. XV, 1968

¹ Derrida Jacques, *L'écriture e la difference*, Paris: Seuil, 1967, p. 189

² Ion Simuț, *Cele patru literaturi* // România literară, an XXVI, nr. 29/28, iulie-3 august 1993, p. 3-4

³ După cercetătorii ruși K. Sidorenko și V. Mokienco, intertextema cuprinde „segmentul relațional al structurii conținutului implicat în legăturile dintre texte, de exemplu gramaticală (derivare morfo-semantică, morfologie, sintaxă), lexicală, prozodică (ritmico-intonațională), strofică și compozițională”, Сидоренко К. П., В. М. Мокиенко, *Словарь крылатых выражений Пушкина*, СПб., Изд-во С.-Петербур. ун-та; Фолио-Пресс, 1999, с. 22

⁴ Traducerea noastră originală apud Ф. И. Тютчев, «Нам не дано предугадать...»:

Нам не дано предугадать,
Как слово наше отзовется, —
И нам сочувствие дается,
Как нам дается благодать...

Vom găsi diseminate în solul fertil al verbului poetic de până în deceniul 9 al secolului XX toată plaja simbolurilor arhetipale blagiene pe post de „atractori semantici intertextuali”: *tăcerea, lumina (soarele pe post de generator energetic), lucrurile (bătrâne), steaua, dorul*, cele patru elemente stihiale (*țărâna, focul, văzduhul și apa*), *zodiile, gorunul*, dar și *amurgul, taina / misterul, sămânța, sângele* ca elemente de factură expresionistă.

Acești topoi recognoscibili por fi urmăriți de-a lungul deceniilor într-o transfigurare continuă. Un exemplu antologic e chiar poemul **Cine-ar putea** (să spună mai limpede decât noi „bună dimineața”, „iubire”, „moarte”, „lumină” sau „tăcere”), în care Victor Teleucă trasează prospectul psihanalitic al celor două generații care „nu strivesc corola de minuni a lumii”⁵. Ecurile de mai sus risipite în corpul textului semnat de poetul basarabean – fie obsesiv-involuntare, emulativ-creatoare sau pastișate mimetic – la aceste pre-texte blagiene constituie un indiciu concludent al plasării viziunilor pe întreg eșichierul poetic al anilor ’60-’70.

E crezul estetic netemperat al lui Iulian Filip cum că „prin stuful naiului / de partea cealaltă / străbunii / până-n cer / răsuflă doine, / pe care nemișcate ciocârlii / fricoase freamătă – / să nu cumva să ne / destrame schimbul tainic / de mesaje (**Suită pentru naiuri cu naiști**).

„E-n orice mult mai mult decât se vede” – răsună ecoul blagian și la Nicolae Dabija – „și lucrurile-or curge peste tine, / și te-or strivi-nțelesurile lor” (**Mai mult decât se vede**): „Cântecul naiului / lasă / răni / în vânt. / Cerul se surpă. / Apele cresc. / O sută de generații / îmi fac semn / să vorbesc” (**Orheiul vechi**).

„Firește, uneori căutăm să dezlegăm / tainele cântului, fiindcă ele / sunt mai ușoare decât / abisalele taine ale tăcerii”, e poemul intitulat **Frățescul rod** prin care intervine și Leo Butnaru în dialogul liric generaționist. De exemplu, **Și cântecul acela s-a păstrat**, prin metamorfozele poetice de rigoare, „în doine, în acest moldav mister: / prin el comoara s-a multiplicat”. La rândul ei, **Metamorfoza părerii** e condiția ce „rânduiește înțelesul / din care până azi își ia puterea / și psalmul vechi, și imnul nou, și versul”.

Astfel că argumentele poezilor **Tainic tulburând infinitul** vor fi susținute și de Vsevolod Ciornei în polemicul său text intitulat sugestiv **Aer fără păsări**, neuitând să declare ulterior un război în toată legea „regimului politic vegetal”:

Dictatura florii
 în țara umbrei sale –
 și-n umbra sa sântem noi,
 autori de utopii absurde,
 de putciuri care nu fac decât
 să se desprindă câte-o petală
 din corolă pentru-a ne strivi / tot pe noi” (**Țara florii**).

E chiar lozinca ce va rupe ireversibil cu „*generația-habitoare-a-cântecului-de-pasăre*” (o etichetă potrivită aplicată pe fruntea generației șaizeci) și căreia plutonul optzecist, care îi succede temporal, va avea tot mai multă predispoziție de a-i da interpretări echivoce. Sursele sale trebuiesc căutate inclusiv în îndemnul acestuia:

⁵ „Poezia nu are să descifreze ci, din contra, are să incifreze o idee poetică în simbolele și hieroglifyle imaginilor sensibile – numai că aceste imagini trebuie să constituie haina unei idei, căci ele altfel sânt colorii amestecate fără înțeles ...”, Mihai Eminescu, Strângerea literaturii noastre populare, mss 2257, f.61-62

să nu ne mistuim între mistere,
 să nu ne îngropăm în horoscoape,
 Să-ntârziem lumina sub pleoape,
 Să mai trăim...”

Să-ntârziem.

Deocamdată șaicezistul Victor Teleucă își atenționează, în **Tratatul de dragoste**, cititorul să fie atent: „pretutindeni e sămânță de dor”, „prin arhipelagul necercetat de cuvinte / umblă dorul ca o albină și-adună nectar / de-nțelesuri cu multe alte-nțelesuri”. „Te simți și te respiră o taină, un mister” (**În spulberul luminii**) – iată, *prime facie*, prisma unei întregi cărți scrise de poetul nordic în **Încercarea de a nu muri**. Ea pare a fi inclusiv „taina care îl apără” pe Grigore Vieru, poetul simțindu-se inevitabil îndatorat cu, cel puțin, un **Imn luminii**:

Vatră
 Lumina îmi este.
 (Și întunericul la fel!) (...)
 Eu nu îngrădesc lumina,
 Ci întunericul:
 Taina mea.

Urmându-și îndeaproape congenerul ca un megieș empatic stabilit la frontiera dintre două republici totalitare – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și Republica Sovietică Socialistă Ucraina –, Ion Vatamanu crede că învață tainele vieții și **Arta luminii**:

Luminii mă dăru, acestei grele arte!
 Sărbătoresc și unic, ca-n ceas de cununie,
 Să unesc lumina și țărâna din câmpie.

În realitate poetul învață chiar intangibila **Intrare în lumină**:

De parcă veșnicia își mână astăzi norii,
 Sub care-acum răzbat în toamna lor cocorii [...]
 Pe brațu-ntins când steaua razele-și înclină,
 Cu fruntea pe aripă – să intri-așa-n lumină.

E un timp heraclitic și pentru alt cernăuțean, Simion Gociu, „când dau și ierbele în spic. / Povara seminței le pleacă fruntea spre pământ / Și coapte, visele, frământă în tulnic / Aroma scuturată a luminii pe cuvânt”.

Se pare că schema va fi adoptată în consens de către următoarea generație poetică ce va răspunde la numele „generația ochiului al treilea” (Mihai Cimpoi). Râvna de **Contopire cu Marele Tot** a lui Teo Chiriac, „paznic la pleoapa soarelui” când „degetele lumii pornite să cânte sens / fac gesturi supreme de lumină” (**Odaia cu porumbei**), efort decelabil, ceva mai înainte, și la Leonida Lari, care se „leagă treptat cu Totul”, „cuprinzător de inimi și veșnic necuprins” (**Gândul**).

Dar **Marele Anonim** are „legea la cel ce s-arată / doar numai cu dar pentru lume, / și după ce-l lasă la poartă – / ascunde și urme și urme” (Leo Butnaru). Anume despre zădărnicia unei asemenea aventuri se lamentează și Ion Hadârcă:

În zadar te mistui sub icoana sfântă,
 Frumusețea lumii înainte-i, sus –
 Pînă-i dibui chipul, rătăcești cuvântul,
 Până-aduni cuvântul, anii ți s-au dus”
 (**Frumusețea lumii**),

chiar dacă experiența o trăiau, *toto coelo*, și predecesorii lui lirici, tovarăși egali întru experiență poetică și canon estetic pe linia „anxietății de a fi influențat” emisă de către criticul american Harold Bloom:

E o fărâmă de mister (...)
 Că vrem să-l bănuim în toate ...

Chiar tu ești o enigmă-a mea
 Pe care tare nu aș vrea
 Nici s-o dezleg, nici s-o destăinui,
 Ci-n taină lasu-te să-mi dăinui,
 Liviu Deleanu, **Enigmă**,

Păstrăm în noi o lume / Închisă cu zăvoare.
 Mai bine știm s-ascundem / Decât a ține-afară,
 Gheorghe Vodă, **Cine**,

Aflu că și universul are orizonturi, (...)
 dau pădurile la o parte,
 îmi croiesc drum prin munți,
 apoi pășesc peste două postate de nori,
 dar orizontul tot fuge de mine,
 Ion Vatamanu, **Orizont**,

La suflet și-adevăruri
 Îmi umblă, la mistere.
 La moarte dânsul umblă,
 Dar zice că la miere,
 Grigore Vieru, **Poetul**.

Zadarnică e și „datoria” asumată de către Teo Chiriac „de a le acorda sens” lucrurilor (**Alt poem în trei părți**), căci în realitate, așa cum stabilea predecesorul său Lucian Blaga, „ele ne-ncearcă, ne împresoară, ne iscodesc. / Suntem împrejmuiți de atotștiutoarele” (**Atotștiutoarele**). În plus, „fără ochi se uită-n lume / purtătoarele de tâlcuri, / născătoarele de lacrimi” (**De rerum natura**).

În „regia” celor două poeme blagiene, din care am selectat secvențele anterioare, sunt „turnate” – cu priceperea operatorului care a frecventat toate filmările cu participarea Maestrului – memorabila **Făptura mamei** de Grigore Vieru („Iarba știe cum te cheamă, / Steaua știe ce gândești”) sau **Miez de iulie** a lui Nicolae Dabija („Aicea mă mai las iubit de lucruri, / de floarea de salcâm, de râul blând ...”).

„A căzut pe lucruri rouă / sau numai o părere?”*, *nucleu semantic blagian* din **Rerum natura**, a diseminat în alte versuri ale aceluiași doi autori cu pretenție nedisimulată de a fi liderii generațiilor de creație:

O stea mi-atinge fața,
Ori poate-a ta năframă ...”

(Grigore Vieru, **Sub stele trece apa**),

Când, pe lucruri și-ntâmplări,
se depun, tăcut, uitări –
tu, atoateștiutoare,
șezi de pază la izvoare ...”

(Nicolae Dabija, **Maica noastră**).

Spre deosebire de poeții citați mai sus, afiliați blagian inclusiv ca structură temperamental-psihologică, în „cazurile” Iulian Filip, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu sau Teo Chiriac – cum va confirma de altfel și practica lor poetică ulterioară – se resimte din plin interesul mai degrabă „la zi” și preluarea stilizată a moștenirii poetului „mut ca o lebădă”:

Sunt aer, floare / și nour sunt, și bulgăr de pământ ...
Eu nu sunt eu. La mijloc e-o oglindă –
Ca-ntr-un focar adună stea și vânt
și-ncearcă sens s-ajungă, sens să prindă

(**Momentele definiției**),

Castanele-și deschid ca nuferii misterul,
surd clopotele-anunță minunea (...)
Castanele, ca nuferii, deschid priviri de sâmbur
și-nchid ochii poeților – păstaie peste gând ...

(Iulian Filip, **Fruct și abur**),

* Originea sa folclorică e decelabilă în **Antologia de poezie populară** realizată chiar de către Lucian Blaga pe post de culegător al înțelepciunii populare:

Nu știu, luna pe cer merge
Ori mândra la izvor trece ...

Nelămurite linii și-au muiat
lipsa de certitudine
în orbita ochiului pur și rece [...]
lucrurile aud și simt înalta nepăsare:
ele devin ca și noi chiar dacă nu le atingem,

Când ceru-i verde / când steaua-i rece
piatra te vede / iarba mă-ntrece [...]
Eu nu sânt, căci sânt / și-ai putea să mă pierzi
printre nourii verzi / într-un arbore sfânt

(Leo Butnaru, **Nelămurite linii și-au muiat**).

Prin poemul **Ochii tăi**, colega lor Lucreția Bârlădeanu recuperează *in integrum* angoasele Magdei Isanos, dezvoltate tot din „arhiurma” blagiană, înțeleasă în termenii deconstrucției derrideene:

Din moarte-am să ies unde
Și-n ce transfigurată?

Aceasta *tehnică a neantizării* amintește izbitor cu poemul **Către limba germană** scris de către Osip Mandelștam în perioada 8-12 august 1932⁶, și care dă cum nu se poate mai bine seama cum motivele germane – venite prin filiera românului Blaga simultan cu ale rusului Mandelștam – culminează specific în estetica saizecistilor basarabeni trăitori într-un spațiu cultural sovietic alienator, chiar dacă fascinația pentru „pierderea în lucruri” – preferată de poetul **Gorunului** – ține primordial de o latură a arhetipului popular românesc:

Fă-mă, Doamne, ce mă-i face,
Fă-mă, Doamne, -un curcubeu”.

Ulterior șaizecistul basarabean Grigore Vieru îi va canaliza structura tematică și energetică cu prestidigitator în cel puțin două dintre textele sale publice de factură folclorică:

Fă-mă, lume, ce mă-i face,
Fă-mă cerc la poloboace (...)

⁶ Traducerea noastră originală «К немецкой речи»:

Un grai străin îmi fi-va invelișul,
Și, cu mult înainte de a îndrăzni să mă nasc,
Eu literă am fost, un bob de strugur,
Am fost chiar cartea la care tot visași.

Pe când dormeam fără contur și-ntruchipare
Prietenia, ca un glonte, m-a trezit la viață.
O, Divinitate Nachtigall, da-mi soarta lui Pylades
Ori smulge-mi limba, de netrebuință.

Fă-mă la hotară semn
Numai nu picior de lemn!,

Cântecul bradului,

M-am amestecat cu dorul
Ca sângele cu izvorul [...]
M-am amestecat cu tine
Ca ce-așteaptă cu ce vine,

Cu viața, cu dorul

Veșnicia universului e perpetuată prin germinare, afirmă Lucian Blaga în poemul **Mirabila sămânță**, anticipând principalul precept de-constructivist: „încântarea ce mă cuprinde în fața / puterilor în ipostaza de boabe, / în fața mărunților zei, cari așteaptă să fie zvârliți / prin brazde [...]. Am văzut nu o dată sămânța mirabilă / ce-nchide în sine supreme puteri”. Ideea e preluată, contrapunctiv, de Pavel Boțu **Din sămânță**:

Din sămânță în sămânță / Drumul vieții-neabătut – /
Către basmul fără capăt, / Către visul neștiut, /
Către pâinea de pe masă, / Către fructul pârguit, – /
Sună ceasul împlinirii / În sămânță cetluit.

Și Vitalie Tulnic reacționează comprehensiv la (pre)textul blagian „orice-nceput se vrea fecund, / risipei se dedă Florarul” în doua dintre textele sale mai cunoscute: „M-am risipit / în toate câte sânt: / în buzele mișcate a cuvânt,[...] în frământarea câmpului setos, / ploii așteptând / și dăruind ploii verzi, de jos; [...] în pragurile / câte le-am trecut / și-n floarea încrustată / pe un scut. / De-aș mai putea / cândva să-l întregesc / acest avut ... / Ca iar să-l risipesc!”, (**Risipă**);

Să ne întindem palmele-amândouă,
Să-mbrățișăm risipa de culori!

(*E liniște în casa țării mele).**

Văzduhul semințe mișcă („Diafane semințe într-aripate, / pe invizibile fire, / zburau peste noi – din veac în altul purtate ...”) alt refren lansat lumii de către Lucian Blaga, se dovedește a fi un cadru cultural fertil pentru scriitorii basarabeni⁷, prilejuind alte inter-texte comensurabile cu efortul talentului fiecăruia în parte:

Ușoară, maică, ușoară,
C-ai putea să mergi călcând

⁷ Emulația poetică se poate dubla instant dacă ar fi să facem o paralelă cu binecunoscutul catren al lui Nichita Stănescu, **O viziune a sentimentelor**:

Spune-mi, dacă te-aș prinde-ntr-o zi
și ți-aș săruta talpa piciorului,
nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea,
de teamă să nu-mi strivești sărutul?

Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pământ!”

(Gr. Vieru, **Făptura mamei**),

Cum treci prin luncă, nu pui toată talpa, –
Calci iarba ceea lin, și în tăcere,
de parcă te ai teme pân-și ei
ca nu cumva să îi provoci durere

(N. Dabija, **Acasă**).

Alți autori (șaptezeciști) preiau motivul cu mai multă detașare, orientându-l în direcții mai mult sau mai puțin explorate de prima linie. E cazul lui Iulian Filip, care ulterior se va distanța de liderii șaptezeciști în favoarea unui stil post-modernist:

păsări stau în aer, / contururi desenând
la pomul încă sâmbur, / visându-și crengi în vânt,

Spațiu lângă sămânță,

... tocmai când pământul e cald
și bun de încercat cu bobii de roadă –
n-ai găsit alt timp să-mi ieși în drum,
copilă cu ochi negri și de pradă?

Timp cu vrăji.

Nu sunt rare nici emulările blagiene trecute, inițial, de „vama” poetică a lui Grigore Vieru:

Roditoare și atât / ar fi livezile, / obișnuite ar fi, / dacă n-ar
mai fi copiii-poeți ce cred / că primăvara,-n nopți de mare
taină, / peste ochi de vișin / și muguri de cais / plouă cu
lapte dulce, / făcându-i să-nflorească

(Leo Butnaru, **Copiii-poeți**),

O să-ți crească, – zice lumea, –
Grâu de-a dreptul din ferești [...],
Grâu de-a dreptul din pereți [...],
Grâu de-a dreptul peste prag [...].
Și târziu, la ochiul stelei,
Pe când ploaia contenea,
Casa mea, străbuna casă,
Cu câmpia semăna.

(Vasile Romanciuc, **Trec ploii peste casa-mi**),

Apleacă-te. / Vei sta la rădăcină / Și cu suflarea-ți vei
 plesni sămânța / Ce-așteaptă-o ploaie caldă ca să vină. /
 Și-n soare mi-a-nflori atunci credința”

(Lucretia Bârlădeanu, **Grâu**).

Dincolo de sublimarea panteistă a morții (fizice) se întrezăresc și accentele dramatice de contopire cu Marele Tot. De exemplu, motivul **Gorunului** blagian – al existenței simultane în straturile ontologice latente – s-a putut constitui în replici macro-structurate (poeziile **Aidoma copac**, **Eu înțeleg stejarul**, **Ghinda**, **În fața unui arbore bătrân** care poartă semnătura lui Paul Mihnea) sau ca instrument de exploatare artistică: „Aud în el (*graiul*) vecia cum lucrează / ca roiul-n scorbura de brad” (Nicolae Dabija, **Umil mă simt în preajma istui grai**).

Împletite cu *rubaiatele* (2) ale lui Omar Haiam⁸, reacțiile efector-stilistice ale lui Pavel Boțu – materializate în poeme ca **Lucruri**, **Mă vreau gorun**, **Plecăciune** sau **Mame** – sunt cu mult superioare, constituind, pe bună dreptate, obiectul unor studii pertinente⁹.

Sfășietoarele formule blagiene adresate mamei **Din adânc**:

Mamă, -- nimicul – marele! Spaima de marele
 îmi cutremură noapte de noapte grădina.
 Mamă, tu ai fost odat-mormântul meu.
 De ce îmi e așa de teamă – mamă –
 să părăsesc iar lumina?

și în **Scrisoare**:

Nu știi nici azi pentru ce m-ai trimis în lumină [...]
 de ce m-ai trimis în lumină, Mamă,
 de ce m-ai trimis?”

au dobândit nexus causalis – într-un spațiu al retoricii și intimității false – vibrații edenice și unde patetice. „Să-i pronunți, cel puțin, numele (luminii) / asemănare având cu al mamei nume / și cu al iubitei nume [...] – își îndeamnă cititorul și Pavel Boțu – ea demiurg devine și gropar”.

„Când am să mor, / să mă îngropi / în lumina / ochilor tăi”, se roagă și Grigore Vieru „femeii de pe urmă, / femeii dintâi” (**Când**) sau măicuței care e „a ochilor lumină, / văzduhul gurii...” (**Mi-e dor de tine, mamă**).

⁸ De moarte nu mă tem, îi voi plăti tributul,
 Mai rău ca ce cunosc n-oi fi necunoscutul.
 Știu, viața mi s-a dat pe-un foarte scurt soroc.
 Sunt gata să întorc la termen împrumutul

⁹ Lucian Blaga și poezia basarabeană: temelii folclorice // Literatura română postbelică: Integrări, valorificări, reconsiderări (sub red. prof. M. Dolgan). – Chișinău: Tipografia Centrală, 1998, p. 182-183; Botnaru T. Poetul gorunului blagian // Știința (AȘRM), 1995, nr. 4, p. 11

Același refuz al dispariției (fizice) se desprinde – prin dialogul intrinsec cu Lucian Blaga – fie din conturul (i)real al făpturii poetului: “Fruntea (se mărginește) -- / cu spada dreaptă a luminii. / Ochii – cu lacrima. / Gura – cu cele nespuse. / Ah, cine știe / Din care parte / Poate năvăli moartea!” (**Ah, cine știe**), fie din **Nemernicul foc** al ambiției umane supreme: „Egali pân-dimineată / Vom fi eu și tu. / Doamne, / cum de-ncăpem în noapte / Iar în lumină nu?!”.

Victor Teleucă aruncă, sângerând, vâlul, într-un textul intitulat ambiguu **Blânda lumină care și ea**:

Numai mama se îndepărtează tot mai mult –
blânda lumină, care cu timpul și ea
se va depărta până la un punct anumit
și va rămâne ca o stea înstrăinată de tot.

La Arhip Cîbotaru sentimentul plecării în **Lumină** e mai diluat, dacă nu își pierde chiar din „calitățile” blagiene primordiale:

Va rămâne vreun geam aprins,
Când vom pleca de-aicea cu totul?.

Deocamdată lumina e „patria” – termen scris cu litere minuscule, și deci inexistent pe planurile ontologice ale șaizecistului Eugen Cioclea – denunțată cu un sarcasm dramatic ce trimite în mod expres la experiența menipeelor scrise în cheie serios-ironică și pentru care grecii antici aveau la îndemână termenul de *spoudogeloion*:

Cât mai pun preț pe tot ce văd și știu
și am acoperire în lumină
și sunt doar cât îmi poruncesc să fiu
și-n orice moarte e partea mea de vină,

Încercare de testament,

Stă mama mea în poartă cu mâinile pe pântec
și eu făr-de cuvinte o rog să nu mă nască,
dar cum să mă audă când toată-i într-un cântec,
de-o gingășie nefirească,

Moarte celebră.

Constatând cu surprindere faptul că mai dispune de suficiente „rezerve” lirice, autorul le exploatează cu nedisimulată malițiozitate. Ca „efect al boomerang”-ului, acestea capătă contur de piese lirice tulburătoare pentru un autor care pretinde, în mod oficial, exact contrariul:

Sufletul mi-a fost clopot necântat,
poem înnădușit de fluturi.
Mamă, când m-ai făcut, când în câmp m-ai lăsat,
cu ce gândeai să mă bucuri?,

Clopotul necântat,

Copacii stau zgribuliți în lumină,
ca într-o zăpadă de fluturi.
Iubito, vino aproape,
să-ți sufăr lumina în aceste ținuturi,
Vine lumina.

Așa cum e și cazul textului **Trecerea prin vad** a lui Vsevolod Ciornei, ce trebuie înțeles, probabil, ca pe o subtilă profanare a consacratei formule blagiene: „E ca abecedarul simplă / această trecere prin vad; din toate câte mi se-ntâmplă / doar moartea nu mi s-antâmplat”.

Registrul unui **Depart**e amenințător („Tu taci. Și mi se pare că nu te-am întrebat./ Tu nu apari și-mi pare că n-are rost să apari”) îl predispune pe eroul liric la o angoasă cosmologică previzibilă:

Uite, plec din lume când s-ar părea că vin,
mă risipesc în toate cu gândul să m-adun.

Vom remarca, pe post de observație finală, că basarabeni își asumă prin rolul lor de vitregiți ai sorții calitatea de intermediari estetici câștigați din confruntarea estetică a celor două culturi europene, așa cum constata încă reformatorul liricii ruse Velimir Hlebnikov în poemul **Eu pentru voi sunt o stea**¹⁰ (1908-1909):

Oh, dostoevskul nor rebel!
Oh, pușkină sleită-amiaz-a zilei!
Și noaptea pare fix ca Tiutcev, cel
Legat de nepământească noastră fire.

Bibliografie generală

a) în română, franceză și rusă

- Barthes, Roland, *Texte (theorie du)* / Enciclopedia Universalis, vol. XV, 1968
- Băncilă, Vasile, Lucian Blaga, energie românească, Timișoara: Editura Marineasa, 1995
- Derrida Jacques, *L'écriture e la difference*, Paris: Seuil, 1967
- Eminescu, Mihai, *Strângerea literaturii noastre populare*, mss 2257, f.61-62
- Simuț, Ion, *Cele patru literaturi* // România literară, an XXVI, nr. 29/28, iulie-3 august 1993

¹⁰ Traducerea noastră originală apud Велимир Хлебников, Я для вас звезда:

О, достоевскиймо бегущей тучи!
О, пушкиноты млеющего полдня!
Ночь смотрится, как Тютчев,
Безмерное замирным полня.

Сидоренко К. П., В. М. Мокиенко, *Словарь крылатых выражений Пушкина*, СПб., Изд-во С.-Петербур. ун-та; Фолио-Пресс, 1999

b) Corpus belestristic autori basarabeni și cernăuțeni

- Bârlădeanu, Lucreția, *Rouă de cuvinte*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1988
 Butnaru, Leo, *Sâmbătă spre duminică*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
 Boțu, Pavel, *Scrieri alese*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
 Cibotaru, Arhip, *Spații*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1971
 Cibotaru, Arhip, *Între lume și cuvânt*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1976
 Chiriac, Teo, *Lucrare de control*, Chișinău: Literatura artistică, 1987
 Cioclea, Eugen, *Numitorul comun*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1989
 Cioclea, Eugen, *Alte dimensiuni*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1990
 Ciornei, Vsevolod, *Cuvinte și tăceri*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1989
 Dabija, Nicolae, *Apă neîncepută*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1986
 Dabija, Nicolae, *Zugravul anonim*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1980
 Dabija, Nicolae, *Aripă sub cămașă*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
 Damian, Liviu, *Inima și tunetul*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1981
 Filip, Iulian, *Neîmpăcatul meșter*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1978
 Filip, Iulian, *Hulub de poștă*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
 Meniuc, George, *Vremea Lerului*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1969
 Meniuc, George, *Florile dalbe*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1979
 Popa, Nicolae, *Timpul probabil*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
 Romanciuc, Vasile, *Genealogie*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
 Teleucă, Victor, *Scrieri alese*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
 Tulnic, Vitalie, *Culori și anotimpuri*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
 Țurcanu, Andrei, *Cămașa lui Nessos*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1988
 Vatamanu, Ion, *La mijlocul ierbii*, Chișinău: Editura Lumina, 1967
 Vatamanu, Ion, *Ora păsării*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
 Vieru, Grigore, *Un verde ne vede*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1976
 Vieru, Grigore, *Taina care mă apără*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983